Crucea, mitraliera și sacrificiul – câteva note despre preoții români în Primul Război Mondial –

Prof. Univ. Dr.
Adrian Cioroianu

Voi, stimați și cucernici cititori care onorați cu atenția-vă aceste rânduri, v-ați putea întreba ce legătură pot avea preoții cu mitraliera – de altfel, chiar avem în popor și glume pe acest subiect. În cursul anului 2018, în cadrul serialului meu de televiziune numit "5 minute de Istorie", chiar am făcut un episod despre prezența preoților ortodocși români pe frontul Primului Război Mondial. Și iată ce am aflat eu însumi documentându-mă pentru aceasta.

Ei bine, poate veți fi surprinși să aflați că, la intrarea noastră în Primul Război Mondial, în vara anului 1916, peste 200 de preoți au fost mobilizați pe lângă trupe. Pe de altă parte, situația era complicată de la sine, prin simplul fapt că românii trăiau și de o parte și de alta a Carpaților. În Transilvania, unii dintre preoții români ortodocși s-au rugat pentru succesul armatei române, dar alții – din convingere sau din teamă față de stăpânirea austro-ungară – au semnat manifeste în care cereau românilor ardeleni să nu aibă încredere în armata română. Vremurile erau atunci atât de tulburi, situația era atât de plină de nuanțe, încât un istoric de azi nu poate judeca tranșant aceste situații – ele trebuie analizate caz cu caz, ceea ce contează fiind doar consecințele acelor acte. În plus, e foarte interesant că însăși alăturarea noastră în război, așa cum s-a întâmplat, purta în sine un mesaj: ziua de 15 august 1916 – în care noi am intrat în conflict, atacând pe austro-ungari în Transilvania – era sărbătoarea de Sfânta Maria, o zi importantă pentru sutele de mii de flăcăi de la țară care alcătuiau grosul armatei române, cu 500 000 de soldați combatanți. Unii dintre acei preoți care au însoțit armata română aveau să moară eroic. Iar unii dintre ei chiar au pus mâna pe mitralieră.

De fapt, dacă privim puțin mai în urmă, legăturile dintre Armata Română și Biserică datează încă de pe la anul 1850, când domnitorul Barbu Știrbei al Țării Românești decidea prezența câte unui preot la fiecare regiment din garnizoanele București, Craiova și Brăila[1]. Primul re-

1 http://ccdbacau.ro/seminar1/lucrari/Paraschivescu_Eugenia.pdf

gulament pentru preoții armatei aparea în timpul regelui Carol I, în anul 1870 – și cert este că am avut preoți în mijlocul soldaților atât în Războiul de Independență din 1877, cât și în Războiul Balcanic din 1913. Rolul lor, așa cum e simplu de imaginat, era acela de a-i încuraja pe soldați – iar, în unele cazuri, acela de a le ușura sfârșitul.

În anul 1914, la izbucnirea Primul Război Mondial, *România mică* avea peste 50 de preoți militari, câte unul de fiecare garnizoană și chiar câte doi preoți acolo unde era cazul, pentru garnizoanele mai mari. În mai 1915, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române numea ca șef al tuturor preoților din armată pe protoiereul din București Constantin Nazarie – care era și profesor la Institutul Teologic din București. Acesta a reorganizat serviciul religios al armatei adunând preoți între 30 și 45 de ani – aleși astfel încât ei să fie ceva mai în vârstă decât soldații, dar totodată suficient de sănătoși încât să suporte rigorile unei mobilizări.

În august 1916, armata română intrată în *Marele Război* cuprindea circa 250 de preoți, sub coordonarea protoiereului Nazarie și totodată în relații de colaborare cu ofițerii de la conducerea trupelor. În spiritul adevărului, trebuie spus că rareori, poate cum era și normal când două instituții de asemenea amploare se întâlnesc, această coabitare dintre preoți și militari a creat ceva probleme. Unii comandanți se plângeau, de exemplu, că soldații, băieți de la țară, ascultau mai mult de preoții care însoțeau trupele decât de ofițerii lor! Din păcate, mai trebuie adăugat că mulți observatori din afară – inclusiv generalul Henri Mathias Berthelot, șeful misiunii militare franceze care a ajutat armata română între toamna anului 1916 și primăvara lui 1918 – au lăsat mărturie că unii ofițeri (dintre cei veniți din viața civilă, oameni cu educație de la oraș) nu știau cum să se poarte cu soldații lor, tratându-i cu neglijență și cu superioritate. În schimb, preoții erau – prin însăși experiența lor anterioară – cu mult mai empatici și, evident, soldații se atașau mult de ei în clipele de restriște.

Pe de altă parte, aceste incidente nu trebuie exagerate. În majoritatea cazurilor, relațiile dintre ofițeri, preoți și trupă au fost bune. Preoții mobilizați au urmat armata română în refugiul din Moldova, unde oamenii Bisericii au dat adevărate probe de sacrificiu. Există preoți morți în luptele propriu-zise sau în spitale infestate de tifos, după cum există alții luați prizonieri de inamici. Un caz spectaculos îl reprezintă preotul Justin Șerbănescu, de pe lângă Regimentul IV.21 Ilfov al armatei – data viitoare când veți trece prin orașul Azuga să vă aduceți aminte că, în toamna anului 1916, în retragerea de pe Valea Prahovei, toți ofițerii regimentului au căzut în luptă, iar preotul Șerbănescu s-a pus în fruntea soldaților și a reușit să respingă, la Azuga, pentru un moment, ofensiva germană.

După Primul Război Mondial, 61 de preoți militari au fost recompensați cu decorații românești sau străine. Într-un studiu dedicat subiectului, cercetătoarea Eugenia Paraschivescu arată că Serviciul religios al armatei și-a continuat existența până în anul 1948, când, din păcate, regimul comunist instalat atunci a rupt legătura dintre Armată și Biserică. Dar tradiția s-a dovedit mai puternică decât politicile trecătoare. Legătura avea să fie reluată apoi în anul 1994 – când s-a reînființat un departament de asistență religioasă al Armatei române.

Iar morala poveștii noastre este una cu tâlc: multe dintre țările prinse în Primul Război Mondial erau țări creștine și se rugau Aceluiași Dumnezeu. Pesemne că lui Dumnezeu I-a fost greu să aleagă câștigătorul – și i-a lăsat pe oameni să-și plătească propriile păcate. Gazele, tunurile, mitralierele și strategia alianțelor au făcut, de o parte și de alta, milioane de victime. Cert este că preoții români și-au făcut datoria, chiar dacă inamicii noștri se rugau Aceluiași Dumnezeu creștin.

